

1 Podle pověsti vládl po potopě Thesprótům a Molossům Faethón, jeden z těch, kteří přišli do Épeiru s Pelasgem; někteří tvrdí, že Deukalión a Pyrrhos postavili svatyni v Dódóně a usadili se tam mezi Molossy. O hodně později sem přivedl svůj lid Achilleův syn Neoptolemos, ovládl zemi a zanechal po sobě dynastii králů, svých potomků, kterým se říká Pyrrhovci; Neoptolemos měl totiž v dětství přezdívku Pyrrhos (Plavý), a také jednoho ze svých vlastních synů, které mu porodila Lanassa, dcera Hyllova syna Kleodaia, pojmenoval Pyrrhos. Od té doby byl také Achilleus ctěn v Épeiru jako bůh a byl zván místním jazykem Aspetos (nevýslovně velký).

Králové, kteří vládli po těchto prvních, zbarbarštili a o jejich vládě i životních osudech se dochovalo mnohem méně vědomostí. Teprve o Tharrhypovi se uvádí, že ozdobil svá města řeckými mravy, vzdělaností a lidumilnými zákony a získal si tak dobré jméno. Tharrhypovým synem byl Alketas, Alketovým Arybas, synem Aryby a Tróady byl Aiakides. Ten si vzal za manželku Fthiu, dceru thesalského Menóna, který se proslavil v lamijské válce a získal si ze všech spojenců po Leósthenu největší vážnost. Fthia dala Aiakidovi dvě dcery, Déidameiu a Tróadu, a syna Pyrrha.

2 Když vzbouření Molossové vyhnali Aiakida a povolali zpět Neoptolemovy syny, tu byli Aiakidovi přátelé pozatýkáni a ubiti; po Pyrrhovi, ještě maličkém, nepřátelé pátrali, ale Androkleides, Angelos a lidé jim blízcí Pyrrha unesli a uprchli s ním; musili s sebou vzít také několik sluhů a žen, které by dítě opatrovaly. To ovšem jejich útěk ztížilo a zpomalilo, takže jim pronásledovatelé byli v patách, a proto dítě světili Androkleiónovi, Hippiovi a Neandrovi, důvěryhodným a silným mladým mužům, a uložili jim, aby s ním prchali, co síly stačí, do makedonského městečka Megar, sami pak zdrželi pronásledovatele jednak vyjednáváním, jednak násilným odporem až skoro do večera. Když je s velkou námahou odrazili, pustili se za Pyrrhovými průvodci.

Bylo už po západu a zdálo se, že jsou u cíle své naděje, naražili však na nečekanou překážku: dostali se k řece tekoucí kolem města. Člověka jímalá zavrať při pouhém pohledu na ni, jak byla divoká — a každý pokus o přechod byl marný. Následkem lijáků byl totiž proud rozvodněný a kalný a v té tmě se vše zdálo ještě strašnější. Protože měli s sebou chlapce a ženy, které se o chlapce staraly, viděli, že se bez cizí pomoci nemohou o přechod pokusit. Pak si však všimli, že na druhém břehu stojí nějací domácí lidé, a tak je žádali, aby jim pomohli dostat se přes řeku, a s prosebnými výkřiky ukazovali na Pyrrha. Ti je však proburácení a hukot řeky neslyšeli, a tak uplynul nějaký čas, kdy jedni nerozuměli tomu, co druzí křičeli, až kohosi napadlo, aby sloupil ze stromu kůru a přezkou do ní vryl zprávu o jejich nesnázích i o osudu dítěte, potom zabalil do kůry kámen, který posloužil jako zátěž, a hodil ho na druhý břeh řeky; někteří však říkají, že kůru připevnili na oštěp a ten hodili přes řeku.

Když si lidé na druhém břehu přečetli, co bylo na kůře napsáno, a dověděli se, jak je každá chvíle drahá, pokáceli stromy, svázali kmeny dohromady a přeplavili se na nich přes řeku. A náhodou první z nich, který připlul na druhou stranu a vzal do náručí Pyrrha, se jmenoval Achilleus. Jiní pak převezli ostatní, jak na koho kdo vyšel.

3 Když se takto zachránili a unikli pronásledování, dostali se do Ilýrie ke králi Glaukiovi. Krále našli i s královnou v jeho paláci a položili dítě před nimi uprostřed síně na zem. Král si celou věc rozvažoval, bál se Kassandra, který byl Aiakidovým nepřítelem, a tak dlouho mlčel a rozmýšlel se. A Pyrrhos se zatím sám od sebe přibatočil ke králi, ručkama se chytil za jeho roucho, zvedl se na nohy a přitiskl se k jeho kolenům. To vyvolalo nejprve smích, pak soucit, protože se držel kolenou jako nějaký prosebník a plakal. Někteří říkají, že se nepřitulil ke Glaukiovi, ale že se chytil oltáře bohů, objal ho rukama a postavil se u něho na nohy, a to prý připadalo Glaukiovi jako boží pokyn. Proto také ihned odevzdal Pyrrha své manželce s příkazem, aby ho vychovávala společně s vlastními dětmi. Když o málo později nepřítelé žádali jeho vydání, nevydal jim ho, ačkoli mu Kassandros dokonce dával dvě stě talentů. Jakmile Pyrrhos dosáhl dvanácti let, odvedl ho Glaukias s vojskem do Épeiru a mocí ho dosadil na královský trůn.

Ve výrazu tváře měl Pyrrhos cosi královského, co však vzbuzovalo spíš strach než úctu. Chybělo mu mnoho zubů, místo nich měl v horní čelisti jedinou souvislou kost, na níž byly mělkými rýhami naznačeny mezery mezi zuby. Lidé s nemocnou slezinou věřili, že jim může pomoci, obětuje-li bílého kohouta a pak se lehce opře pravou nohou o slezinu nemocného ležícího na zádech. Každému, kdo o takové léčení požádal, vyhověl, ať byl sebechudší a sebebezvýznamnější. Kohouta, kterého obětoval, si vzal jako odměnu, a tato odměna mu byla nejmilejší. Říká se také, že palec jeho pravé nohy měl nadpřirozenou moc, takže když bylo jeho tělo po smrti spáleno, byl palec nalezen v popelu hranice nedotčený a neporušený. To však patří do pozdější doby.

4 Když mu bylo asi sedmnáct let, věřil, že má vládu pevně v rukách, a odjel ze země na svatbu jednoho z Glaukiových synů, s nimiž byl vychován. Avšak Molossové se znovu vzbouřili, vyhnali jeho přátele, rozebrali si jeho majetek a poddali se Neoptolemovi. Protože Pyrrhos takto ztratil vládu a přišel o všechno, obrátil se k Antigonovu synovi Démétriovi, který měl jeho sestru Déidameiu. Tu ještě jako dítě určili za manželku Alexandrovi, synovi Rhóxany, a po jejich nešťastném konci si ji později vzal Démétrios.

Na Démétriově straně se účastnil Pyrrhos ještě jako mladík velké bitvy, kterou vybojovali u Ipsu všichni králové, nepřítelé na svém úseku zahnal na útěk a skvěle se osvědčil mezi bojovníky. Démétria neopustil ani po jeho porážce, ale udržel pro něho řecká města, která mu byla svěřena, a když Démétrios uzavřel mír s Ptolemaiem, odplul dokonce do Egypta jako rukojmí.

Ptolemaiovi podal důkazy o své síle a vytrvalosti jak na lovu, tak i na cvičišti. Nejvíce se snažil získat si přízeň Bereniky, protože viděl, že má ze všech Ptolemaiových manželek největší vliv a že všechny předčí svou ctností a chytrostí. A protože si snadno dokázal získat náklonnost mocnějších, když mu to přinášelo prospěch (právě tak jako se choval povýšeně k lidem nižším), a přitom byl slušný a rozvážný ve svém jednání, byl z mnoha mladých mužů z urozených rodin vybrán právě on, aby se stal manželem Antigony, jedné z Bereničiných dcer, kterou měla s Filippem, dříve než se stala manželkou Ptolemaiovou.

5 Po tomto sňatku jeho vážnost ještě stoupla, také proto, že

se Antigóné ukázala jako dobrá manželka, a tak dosáhl toho, že dostal peníze a vojsko a byl poslán do Épeiru, aby si znovu získal trůn. A mnozí ho přijali rádi, neboť Neoptolema pro jeho špatnou a násilnickou vládu nenáviděli. Avšak z obavy, aby se Neoptolemos neobrátil na některého z ostatních králů, uzavřel s ním Pyrrhos smlouvu o přátelství, podle které měli vládnout společně. Během doby se však našli lidé, kteří je potají štváli proti sobě a vyvolávali vzájemné podezírání. Co na Pyrrha nejvíc zapůsobilo, to prý mělo takovýto původ.

Bylo zvykem, že épeirští králové v Passarónu, opevněném sídle v Molossku, obětovali Diovi Areiovi a zavazovali se Épeifanům přísahou, že budou vládnout podle zákonů, a od nich přijímali přísahu, že budou království podle zákonů bránit. Tento obřad se tedy konal za přítomnosti obou králů a ti po něm zůstali ještě i s přáteli pohromadě a dali si vzájemně mnoho darů. Při té příležitosti pozdravil Gelón, muž věrný Neoptolemovi, přátelsky Pyrrha a daroval mu dvě spřežení tažných volů. Myrtilos, Pyrrhův číšník, Pyrrha o ně prosil, a když je Pyrrhos nedal jemu, ale někomu jinému, Myrtilos to těžce nesl. Gelón si toho všiml, podle tvrzení některých autorů pozval Myrtila na oběd, při víně ho zneužil (Myrtilos byl mladý a krásný) a pak mu navrhl a přemlouval ho, aby se přidal k Neoptolemovi a Pyrrha otrávil. Myrtilos na tento návrh přistoupil, jako by ho schvaloval a souhlasil s ním, avšak oznámil vše Pyrrhovi. Na Pyrrhův rozkaz doporučil Gelónovi také vrchního číšníka Alexikrata, jako by se chtěl toho podniku také zúčastnit. Pyrrhos totiž chtěl, aby o atentátu mohlo vydat svědectví více lidí.

Gelón byl takto oklamán, a spolu s ním byl oklamán i Neoptolemos; přesvědčen, že spiknutí je na dobré cestě, nedovedl se udržet radostí a vyprávěl o tom přátelům. Jednou při hostině se o tom rozprávěl před sestrou Kadmeí v domnění, že nikdo neposlouchá — nablízku totiž nebyl nikdo jiný kromě Fainarety, ženy Samóna, který měl na starosti Neoptolemova stáda bravu a skotu, a ta ležela na lehátku tváří ke stěně a zdálo se, že spí. Ta vše tajně vyslechla, ráno přišla k Pyrrhově manželce Antigóné a vypověděla jí všechno, co slyšela Neoptolema říkat sestře. Když se to dověděl Pyrrhos, počínal si v té chvíli, jako by se nic nestalo, ale později při jedné náboženské slavnosti pozval Neoptolema na hostinu a zabil ho, protože poznal, že nejmocnější

Épeifané jdou s ním a vybízejí ho, aby se odtrhl od Neoptolema a nespokojoval se malou částí královské vlády, ale aby využil svých schopností a dosáhl vyšších cílů a aby při sebemenším podezření Neoptolema předešel a odstranil ho.

6 Na památku Bereniky a Ptolemaia dal synovi, kterého mu porodila Antigóné, jméno Ptolemaios, a město, které založil na épeirském poloostrově, nazval Berenikis. Od té doby se ve své mysli hodně zabýval velkými plány, a protože jeho naděje byly obráceny nejvíce a především k sousední zemi, našel si záminku, která mu umožnila vmísit se do makedonských záležitostí.

Nejstarší z Kassandrových synů Antipatros zavraždil svou matku Thessaloniku a svého bratra Alexandra vyhnal ze země. Ten poslal k Démétriovi posly s prosbou o pomoc, a požádal o ni též Pyrrha. Když Démétrios váhal, protože byl zaměstnán vlastními záležitostmi, přišel na pomoc Pyrrhos a jako odměnu za spojenectví si vyžádal ze starých makedonských území Stymfaiu a Parauaiu a z krajů, které Makedonie získala nedávno, Ambrakii, Akarnanii a Amfilochii. Když s tím Alexandr (byl velmi mladý!) souhlasil, obsadil Pyrrhos tato místa svými posádkami, ostatní odňal Antipatrovi a odevzdal Alexandrovi.

Král Lysimachos toužil Antipatrovi pomoci, neměl však na to čas, a tak, protože věděl, že by Pyrrhos nechtěl učinit nic, co by bylo nemilé Ptolemaiovi, a že by mu také nedovedl nic odmítnout, mu poslal podvržený dopis, v němž jako by Ptolemaios vyslovil přání, aby za 300 talentů, které mu dá Antipatros, přestál válčit.

Pyrrhos hned po otevření dopisu prohlédl Lysimachův podvod: nebylo tam totiž napsáno obvyklé oslovení „Mnoho pozdravů synovi od otce“, ale „Král Ptolemaios zdraví krále Pyrrha“. Pyrrhos to Lysimachovi vytkl, ale stejně začal jednání o mír a sešli se, aby při oběti bohům složili slavnostní přísahu. Když byl přiveden býk, vepř a beran, tu beran sám od sebe posel. Ostatní se tomu smáli, Pyrrhovi však věstec Theodotos nedovolil přísahat, protože prý božstvo jednomu ze tří králů věští smrt. Pyrrhos tedy z tohoto důvodu od uzavření míru ustoupil.

7 Démétrios nakonec přišel také, i když už Alexandrovy záležitosti byly v pořádku, a ihned bylo zjevné, že přichází nevíтан, naháněl dokonce Alexandrovi strach. Byli sotva pár dní spolu a pod vlivem vzájemné nedůvěry jeden druhému chystal

úklady. Démétrios využil vhodné chvíle, mladíka předešel, zabil ho a byl prohlášen králem Makedonie.

Už od dřívějška měl důvody ke stížnostem na Pyrrha, který podnikal výpady do Thesálie, a vrozená nemoc vládců, touha po zvětšování moci, byla pro jejich sousedství zdrojem strachu a nedůvěry, zvláště po smrti Déidameie. Když se teď spolu dělili o vládu nad Makedonií, brzy se dostali do sporu a měli k rozepřím stále více důvodů. A jednou Démétrios vytáhl proti Aitólům, porazil je, nechal v jejich zemi Pantaucha se silnou vojenskou mocí a sám vytáhl proti Pyrrhovi, a ten zase proti Démétriovi, jakmile se o jeho tažení doslechl. Protože na cestě zabloudili, obě vojska se minula, a tak Démétrios vpadl do Épeiru a pustošil ho, Pyrrhos zase narazil na Pantaucha a zaujal s vojskem bojové postavení. Když se vojáci střetli, došlo k velké a hrozné bitvě, v níž nejprudší byla srážka obou velitelů.

Pantauchos, který byl podle shodného názoru ze všech Démétriových strategů nejlepší jak svou statečností, tak svou obratností i tělesnou silou, byl také smělý a hrdý, vyzval totiž Pyrrha na souboj. Pyrrhos, který silou a odvahou předčil všechny krále a který si chtěl získat Achilleovu slávu raději vlastní zásluhou než jako rodové dědictví, šel předními řadami bojovníků Pantauchovi vstříc. Nejprve bojovali oštěpem, pak došlo k boji zblízka, při němž s velkou obratností a silou používali meče. Pyrrhos byl jednou zraněn, sám dvakrát zranil soupeře, jednou do stehna, podruhé na krku, takže se Pantauchos obrátil na útěk a pak klesl k zemi. Pyrrhos mu však nemohl zasadit smrtící ránu, protože ho jeho přátelé odvěkli do bezpečí. Épeirané byli povzbuzeni vítězstvím svého krále, obdivovali jeho statečnost, přemohli makedonskou falangu, pronásledovali prchající Makedonce, mnoho jich pobili a pět tisíc jich zajali živých.

8 Spíš než hněv nad tím, co utrpěli, a nenávisť k Pyrrhovi vyvolala tato bitva u Makedonců úctu k němu a obdiv k jeho statečnosti; ten dávali najevo všichni, kteří viděli jeho činy a kteří se s ním srazili v boji. Zdálo se jim, že se vzhledem, rychlostí a pohyby podobá Alexandrovi, a věřili, že u Pyrrha vidí odlesk nebo obraz Alexandrovy bojové zdatnosti, ostatní králové že napodobují Alexandra svým purpurovým pláštěm, družinou, sklonem šíje a hrubším hlasem, Pyrrhos jediný tím, jak používá zbraně.

Doklady o jeho taktických a strategických znalostech a schopnostech je možné najít ve spisech, které o těchto obořech po sobě zanechal. Říká se také, že Antigonos na otázku, kdo je nejlepší vojevůdce, odpověděl: „Pyrrhos, jestliže se dožije vyššího věku,“ a omezil tak svůj výrok jen na své současníky. Hannibal prohlásil o Pyrrhovi, že je zkušeností a schopností první ze všech vojevůdců, Scipio druhý, on sám třetí, jak jsem to také napsal v životopise Scipiona.

A vůbec se zdá, že se Pyrrhos staral jen o vojenské vědy a přemýšlel jen o nich, protože je považoval za nejkrálovštější ze všech věd, ostatním duševním činnostem jako příliš zjemnělým nepřikládal žádnou důležitost. Vypráví se totiž, že otázan při jakési pitce, zda považuje ze lepšího pištce Pythóna nebo Kafisia, řekl, že vojevůdce Polysperchonta, jako by tohle jediné slušelo zkoumat a znát králi.

Ke svým přátelům byl laskavý a i v hněvu shovívavý, při projevech vděčnosti horlivý a ochotný. Když zemřel Aëropos, nedovedl se s tím vyrovnat; uznával sice, že ho stihl lidský úděl, vyčítal si však a zlobil se na sebe, že se mu dostatečně neodvděčil, protože pořad jen chtěl, ale nemohl se dostat k činu. Dluhy je možné zaplatit i dědicům věřitelů, ale pokud jde o dobré činy, tu ušlechtilý a spravedlivý člověk nese těžce, jestliže za lásku neodplatil láskou, dokud ten druhý byl ještě schopen to vnímat.

V Ambrakii Pyrrhovi radili, že by měl vyhnat ze země jakéhosi člověka, který ho pomlouvá a tupí. On to však odmítl: „Ať zustane raději zde a mluví o nás špatně před málo lidmi, než aby chodil po světě a ostouzel nás u všech.“ Jindy zase se při výsledku ptal lidí, kteří o něm urážlivě mluvili při víně, zda ony urážky opravdu vyslovili. Když mu jeden z mladíků odpověděl: „Ano, králi, a byli bychom toho řekli ještě víc, kdybychom byli měli víc vína,“ zasmál se tomu a pustil je na svobodu.

9 Po smrti Antigony se z politických důvodů a kvůli zvětšení své moci několikrát oženil. Vzal si dceru paionského krále Autoleonta, dále Birkennu, dceru ilyrského Bardyllia, a Lanassu, dceru syrakuského Agathokla; ta mu věnem přinesla město Kerkyru, kterého se předtím Agathokles zmocnil. S Antigonou měl syna Ptolemaia, s Lanassou Alexandra, s Birkennou nejmladšího Heléna. A ze všech vychoval dobré, ohnivé vojáky, podněcoval je k tomu hned od malička. Když prý se ho jeden z nich ještě

jako chlapec zeptal, komu zanechá vládu, odpověděl: „Tomu z vás, kdo bude mít nejostřejší meč.“ Tento výrok si v ničem nezadá s onou kletbou z tragédie, že bratři

se budou dělit o dům břitkou ocelí.

Tak bezohledné a zvířecí jsou myšlenky na vládu.

10 Po oné bitvě se Pyrrhos vrátil domů ověnčen slávou; byl na to hrdý a měl z toho radost. A když mu Épeiřané začali říkat Orel, řekl jim: „Vaší zásluhou jsem orel; a jak také ne, když jsem vašimi zbraněmi jako rychlými křídly vynášen do výše.“

Brzy nato se dověděl, že Démétrios vážně stůně, a proto ihned vpadl do Makedonie, aby rychlým útokem získal nějakou kořist, a málem by se byl zmocnil všeho a ovládl celé království. Vždyť se dostal až do Edessy, aniž se mu někdo postavil do cesty, naopak mnozí se přidávali k němu a táhli s ním. Takové nebezpečí zvedlo Démétria z lože, i když to bylo nad jeho síly, a jeho přátelé a stratégové sebrali v krátké době mnoho vojáků a statečně a odvážně vytáhli proti Pyrrhovi. Protože se Pyrrhos vydal spíše jen na loupežnou výpravu, nevydržel, a na útěku pak ztratil část svého vojska, neboť ho Makedonci cestou přepadli.

I když Démétrios vyhnal Pyrrha ze země snadno a rychle, nebyl klidný. Byl rozhodnut uskutečnit velké plány a znovu otcovu říši získat stotisícovou pozemní armádou a pěti sty lodmi, nechtěl se tedy zdržovat bojem s Pyrrhem ani nechat Makedoncům takového podnikavého a nepřijemného souseda. Protože na válku s Pyrrhem neměl čas, chtěl se s ním smířit a uzavřít s ním mírovou smlouvu a obrátit se pak proti ostatním králům. Když pak došlo mezi nimi skutečně k dohodě a když byly Démétriovy úmysly jasné také z velikosti jeho příprav, králové se toho zalekli, poslali k Pyrrhovi vyslance s dopisem a vyjadřovali svůj podiv nad tím, že promeškává svou vhodnou chvíli a odkládá boj s Démétriem, až bude vhodná chvíle pro Démétria, a ačkoli ho může vyhnat z Makedonie (vždyť je tolik zaměstnán a zapleten do tolika věcí!), že ho nechává v klidu vyrůst a teprve pak s ním bude zápasit o svatyně a hroby v Molossku, a tohle všechno že dělá, třebaže ho nedávno Démétrios připravil o Kerkyru i o manželku.

Lanassa měla totiž Pyrrhovi za zlé, že se více stýká s ženami

nefeckého původu, přestěhovala se do Kerkyry, a protože chtěla mít za manžela krále, vzkázala Démétriovi. Věděla, že je ze všech králů nejochotnější k ženění. On skutečně do Kerkyry připlul, Lanassu si vzal a v městě nechal posádku.

11 Tohle napsali králové Pyrrhovi a současně také sami vytáhli proti Démétriovi, který se stále ještě chystal a připravoval. Ptolemaios připlul s velkou výpravou a získal na svou stranu řecká města, Lysimachos vpadl do horní Makedonie z Thrákie a plnil ji.

Současně vytáhl Pyrrhos a postupoval proti Beroii, protože očekával, že Démétrios půjde proti Lysimachovi a dolní zemi nechá prázdnou — opravdu k tomu pak došlo.

Oné noci se mu zdálo ve snách, že ho volá Alexandros Veliký, a když k němu přišel, spatřil ho nemocného na lůžku. Alexandros ho mile oslovil a přátelsky ho ujistil, že mu ochotně pomůže. Když se Pyrrhos odvážil namítnout: „A jakpak bys mi mohl pomoci, králi, když jsi nemocen?“, odpověděl: „Pouhým jménem,“ nasedl na nisajského koně a jel před ním.

Toto zjevení mu dodalo odvahy. Rychle prošel kraje ležící v cestě a dobyl Beroii, většinu svého vojska tam položil posádkou a ostatní území si podmanil prostřednictvím svých strategiů. Když to uslyšel Démétrios a zjistil v makedonském táboře nevídaný neklid, bál se postupovat dál, aby jeho vojáci, když by se dostali do blízkosti slavného krále, který je původem Makedonec, k němu nepřešli. Obrátil se tedy a vedl vojsko proto Pyrrhovi, cizinci, kterého musili Makedonci nenávidět. Když se utábořil vedle něho, přicházelo mnoho lidí z Beroie a chválili Pyrrha jako skvělého hrdinu, v boji nepřemoženého, i jako člověka laskavého a vlidného k porobeným. Některé posílal sám Pyrrhos, aby se vydávali za Makedonce a říkali, že nyní je čas opustit Démétria, který je tvrdý, a přejít k Pyrrhovi, člověku lidovému, který má rád vojáky. To zapůsobilo takřka na celé vojsko, vojáci se začali rozhlížet a hledat Pyrrha. Ten právě chodil bez přílby, dokud si nevšiml, co se děje, pak si znovu přílbu nasadil, a hned ho poznali podle nápadného chocholu a kozlích rohů na ní. Makedonci k němu přibíhali a hlásili se do jeho služeb, jiní pak se věnčili dubovými ratolestmi, protože viděli tak ověnčené Pyrrhovy vojáky. Někteří se také odvážili říci samotnému Démétriovi, že zřejmě pro něho bude nejlepší radou, aby

se nenápadně vzdálil a vzdal se vlády. Démétrios poznal, že pohnutá nálada v táboře je v souladu s takovými návrhy, vzal si klobouk s širokou střechou, jaký nosili prostí Makedonci, a obyčejný pláštík, a potají se vytratil. Hned nato přišel Pyrrhos, bez boje se stal pánem tábora a byl provolán králem Makedonců.

12 Objevil se Lysimachos, prohlašoval vyhnání Démétria za společné dílo jich obou, a žádal proto rozdělení království. Pyrrhos, který ještě Makedoncům úplně nevěřil, ale cítil se mezi nimi poněkud nejistý, Lysimachovu výzvu přijal, a tak si města a zemi rozdělili mezi sebe.

To bylo pro tu chvíli prospěšné, zabránilo to válce mezi nimi. Brzy však poznali, že toto dělení nebylo koncem nepřátelství, ale začátkem stížností a různic. Jak by lidé, pro něž ani moře, ani hory, ani neobydlená poušť neznamenají konec panovačností, jejichž chtivost neomezují ani hranice rozdělující Evropu a Asii, jak by se takoví lidé mohli spokojit s tím, co mají, a vzájemně si nekřivdit, když se takřka chytají za ruce a vzájemně se dotýkají! To není myslitelné, naopak takoví lidé spolu stále válčí, protože jim je vrozena lstivost a závist, a dvou pojmů, válka a mír, užívají jako dvou stran jedné mince, podle prospěšnosti, ne podle spravedlnosti, jak se jim to hodí. Jsou lepší v tom, že přiznávají, že vedou válku, a neříkají dočasné přestávce v nespravedlnosti spravedlnost a přátelství.

Dokladem je Pyrrhos. Když se Démétrios znovu vzdával, postavil se mu do cesty a lámal jeho sílu, která jako by se probírala z těžké nemoci, tím, že pomáhal Řekům a přišel do Athén. Vystoupil na Akropol, obětoval Athéně, týž den zase sestoupil a řekl, že si sice váží náklonnosti a důvěry, kterou mu lidé prokazuje, jestliže však mají rozum, už si do města nepustí žádného krále a žádnému králi neotevrou brány. Pak uzavřel mír také s Démétriem, ale za krátký čas, když Démétrios odplul do Asie, znovu z Lysimachova podnětu přemlouval Thesálii k odpadnutí a bojoval s řeckými posádkami v Makedonii, protože se mohl na Makedonce víc spolehnout během bojů než v době nečinnosti, a vůbec ani on sám nebyl stvořen ke klidu.

Nakonec, jakmile se po Démétriově porážce v Sýrii Lysimachos cítil bezpečný a měl volné ruce, ihned se chystal proti Pyrrhovi. Protože Pyrrhos ležel táborem u Edessy, přepadal nejprve

jeho zásobovací oddíly, zmocňoval se jich a tím jej přiváděl do nesnázi, potom dopisy a rozmluvami sváděl přední Makedonce a vyčítal jim, že si vybrali za vládce přivandrovalce, jehož předkové vždy sloužili Makedoncům, a že vyhnali z Makedonie Alexandrovy důvěrné přátele. Protože se jich mnoho dalo přemluvit, Pyrrhos se toho zalekl, odešel s épeirskými a spojeneckými brannými silami a ztratil Makedonii stejným způsobem, jakým ji získal.

Z toho je vidět, že si králové nemohou stěžovat na dav, že mění své názory podle toho, co je prospěšné; vždyť při takovém počinání dav napodobuje je samé jako své učitele v nevěrnosti a zradě, přesvědčené o tom, že nejvíce získá ten, kdo se nejméně řídí právem.

13 Když byl tedy Pyrrhos tenkrát donucen jít zpět do Épeiru a vydat Makedonii, dal mu osud možnost užívat vlastního majetku v nečinnosti, žít v míru a vládnout svému národu, on však považoval život, při němž by druhým nepůsobil zlo a od druhých zlo netrpěl, za nesnesitelně nudný, tak jako Achilleus nesnášel nečinnost,

*však ve volném čase
trápil své milé srdce a po vřavě válečné toužil.*

Jeho touha po nové činnosti si tedy našla takovouto záminku.

Římané byli ve válce s Tarenťany. Ti nemohli unést tíhu války, ani ji pro drzost a špatnost svých politických vůdců ukončit, a proto se rozhodli jmenovat Pyrrha vrchním velitelem a povolat ho k vedení války, protože ze všech králů měl na to nejvíce času a byl nejlepší vojevůdce. Někteří ze starších, rozumných občanů se proti tomuto návrhu veřejně postavili, přívrženci války je však ukřičeli a násilím vyhnali, jiní, když to viděli, sami odcházeli ze sněmu.

Když nastal den, kdy mělo být usnesení potvrzeno, a občané už seděli na svých místech, tu jeden rozumný muž jménem Metón přišel do sněmu jako nějaký opilec s uvadlým věncem na hlavě, s pochodní v ruce a doprovázen pištkyní. Jak už to u chátry v nespořádané demokracii bývá, někteří při pohledu na něho tleskali, jiní se smáli, nikdo ho však nezastavil, naopak ještě tu ženu vybízeli, aby hrála, a jeho vyzývali, aby si stoupl doprostřed a zpíval; on se tvářil, jako by to chtěl opravdu udělat.

Když se ale všichni utišili, začal mluvit: „Mužové tarentští, jednáte krásně, že nejste nepřející k těm, kteří chtějí žertovat a být veselí, dokud to jde. Máte-li rozum, budete vy všichni ještě užívat svobody, protože na vás čekají jiné starosti a jiný způsob života, až se Pyrrhos dostane do města.“ Tato slova zapůsobila na mnohé z Tarentanů a sněmem to souhlasně zašumělo, že má pravdu.

Avšak ti, kteří se báli, že budou po uzavření míru vydáni Římanům, se pustili do ostatních, že tak klidně snášejí, aby je někdo tak nestoudně zesměšňoval a tropil si z nich v opilosti šašky, shlukli se a Metóna ze sněmu vyhnali.

Tak byl návrh schválen a Tarentané poslali do Épeiru posly, aby donesli Pyrrhovi dary nejen od nich, ale i od ostatních italských Řeků, a vyřídili mu, že potřebují zkušeného vojevůdce, který se může pochlubit úspěchy; vojenských sil že bude na místě dostatek u Lukánů, Messapiů, Samnitů a Tarentanů: na dvacet tisíc jezdců a asi tři sta padesát tisíc pěšáků. A to bylo nejen velkým lákadlem pro Pyrrha, ale dodalo to chuť i Épeiřanům a podnítilo je k výpravě.

14 Žil tenkrát jakýsi Kineas, původem z Thesálie, jež měli za velmi moudrého člověka. Ten kdysi poslouchal řečníka Démosthena a říkalo se o něm, že jediný ze současných řečníků je schopen připomenout posluchačům sílu a obratnost svého učitele jako jeho obraz, a když ne jediný, tak aspoň nejvíc ze všech. Toho měl Pyrrhos ve své družině a posílal ho jako vyslance do různých měst. Kineas přitom potvrdil pravdivost Euripidova výroku, že

*slovo zmůže vše,
co snad by dokázala ocel nepřítel.*

Pyrrhos aspoň říkal, že víc měst dobyl Kineas řečmi než on sám zbraněmi, a stále ho zahrnoval poctami jako málokoho jiného a stále se s ním radil.

Když tedy Kineas viděl, že se Pyrrhos chystá k výpravě do Itálie, zavedl s ním ve vhodné chvíli takovouto řeč:

„Pyrrhu, o Římanech se říká, že jsou dobří válečníci a že vládnu mnoha bojovným národům; dá-li nám bůh, abychom je přemohli, jak využijeme vítězství?“

A Pyrrhos mu odpověděl:

„Ptáš se mě, Kineo, na něco, co je jasné. Po zdolání Římanů tam proti nám nebude stát žádné barbarské ani žádné řecké město, které by mohlo být naším soupeřem, ale budeme hned pány celé Itálie, o jejíž velikosti, úrodnosti a moci nemůže mít nikdo lepší vědomosti než ty.“

Po krátké odmlce začal Kineas znova:

„A až ovládneme Itálii, co budeme dělat potom, králi?“

Pyrrhos ještě nepoznal, kam Kineas míří, a pokračoval: „Sicílie, požehnaný a lidnatý ostrov, leží blízko a vztahuje po nás ruce: zmocnit se jí bude nejsnazší věc na světě, vždyť je tam teď po Agathoklově smrti všude rozvrat, Kineo, bezvládí ve městech a nestálost politických vůdců.“

„To by mohlo být,“ pravil na to Kineas. „A to bude dobytí Sicílie konečným cílem našeho tažení?“

Pyrrhos mu na to řekl:

„Kéž nám bůh dá zvítězit a šťastně pořídít! Pak pro nás tohle bude jen predehrou velkých podniků. Vždyť kdo by se zdržel a nepokusil se získat Libyi a Kartágo, když jsou na dosah ruky? Vždyť se to málem povedlo Agathoklovi, třebaže utekl potají ze Sicílie a pokusil se o to s hrstkou lodí! Je snad třeba připomínat, že až budeme pány Libye a Kartága, neodváží se postavit se proti nám žádný z nepřátel, kteří jsou nyní tak domýšliví?“

„To jistě ne,“ připustil Kineas, „vždyť je jasné, že se při tak velké síle budeme moci bez nebezpečí znova zmocnit Makedonie a vládnout Řecku. A až nám bude všechno poddáno, co budeme dělat?“

Tu se Pyrrhos usmál a pravil:

„Pak si pořádně odpočineme, můj drahý, každý den bude džbán po ruce a družně se spolu povyrazíme.“

Když tak dostal Kineas Pyrrha tam, kde ho chtěl mít, řekl mu:

„Co nám tedy nyní stojí v cestě, chceme-li sedět u džbánu a společně si pohovět, jestliže už máme vše a jestliže bez práce je nám pohotově to, k čemu nám má dopomoci krev, velká námaha a nebezpečí, přičemž bychom nejdřív musili druhým lidem způsobit mnoho utrpení a také sami mnoho zkusit?“

Takovými slovy Kineas Pyrrha podráždil, ale nepodařilo se mu odvést ho od jeho záměrů. Pyrrhos myslil na to, jakou pohodu opouští, nemohl se však zřici nadějí na dosažení toho, po čem zatoužil.

15 Nejdříve tedy poslal Kineu s třemi tisíci vojáky do Tarentu. Když pak z Tarentu připlulo množství lodí na přepravu koní i krytých válečných lodí a různých jiných plavidel, naložil na ně dvacet slonů, tři tisíce jezdců, dvacet tisíc pěšáků, dva tisíce lučištníků a pět set prakovníků. Když bylo všechno hotovo, odrazil od břehu a vyplul na širé moře.

Uprostřed Iónského moře ho překvapila v té době neobvyklá bouře rozpoutaná severákem. A třebaže byl zle tísněn, přece se díky zdatnosti a odvaze námořníků a kormidelníků udržel a blížil se, i když s námahou a nebezpečím, k pevnině. Ostatní výprava byla rozmetána a lodí byly zahrnány do Libyjského a Sicilského moře, jiné, které nebyly schopné obeplout výběžek Iapygii, zastihla noc; vysoké nebezpečné vlny je vrhaly na strmá skaliska a mělčiny a všechny je kromě královské lodí rozbily. Dokud vlny přicházely ze strany, tu se ještě bránila a díky velikosti a pevnosti odolávala nárazům moře; když se však vítr obrátil a vál od pevniny, loď, obrácená proti mocnému vlnobití přídí, byla v nebezpečí, že se rozlomí vpůli. Nechat se znovu unášet na lodí rozdivočelým mořem a větrem, který se točil ze všech stran, to se zdálo horší než okamžité nebezpečí, a proto se Pyrrhos skokem vrhl do moře, a za ním ochotně jako o závod hned skákali jeho přátelé a osobní stráž.

Noc a vlnobití spojené s velkým burácením a prudkými nárazy vln ztěžovaly pomoc, takže teprve po rozednění, když už vítr ustal, se Pyrrhos s obtížemi dostal na zem, tělesně úplně vyčerpan, avšak odvahou a duševní silou se dokázal s neštěstím vyrovnat. Messapiové, v jejichž kraji ho vlny vyhodily na břeh, se ihned sbíhali a podle svých možností mu ochotně pomáhali. Byly sem také zaneseny některé zachráněné lodě, na nichž byla jen hrstka jezdců, necelé dva tisíce pěšáků a dva sloni.

16 Pyrrhos je shromáždil a vydal se s nimi na pochod do Tarentu. Jakmile se to Kineas dověděl, přitáhl mu s vojskem naproti. Po příchodu do Tarentu nepodnikal Pyrrhos nic, co by bylo Tarentanům proti mysli nebo co by bylo dokonce spojeno s násilím, dokud nebyly zachráněny z moře jeho lodě a neshromáždily se skoro všechny jeho branné síly.

Potom však, protože poznal, že Tarentané nemohou ani sebe, ani jiné zachránit, nebudou-li k tomu donuceni mocí, a že zatímco on za ně bojuje, oni jsou schopni sedět nečinně doma

a trávit čas v lázních a v zábavě, uzavřel gymnasia a sloupořadí, v nichž zabíjeli čas planými řečmi o situaci a vedení války, zakázal také hostiny, průvody a radovánky, k nimž nebyl vhodný čas, vyhlásil odvody, a pokud šlo o seznamy branců, byl neúprosný a přísný, takže mnozí odešli z města a tomu, že nemohli žít pro svou rozkoš, říkali otroctví, protože nebyli zvyklí, aby jim někdo poroučel.

Když došlo hlášení, že římský konzul Laevinus táhne proti němu s velkým vojskem a pustoší Lukánii, neměl sice ještě pohromadě spojence, považoval však za ostudné vidět, jak se nepřátelé blíží, a nic proti tomu nedělat, a proto vytáhl s vojskem a poslal k Římanům vyslance s dotazem, zda by jim nebylo milé, dříve než dojde k válce, projednat svůj spor s italskými Řeky po dobrém a jako rozhodčího a prostředníka si vzít jeho. Když Laevinus odpověděl, že Římané nechtějí Pyrrha za prostředníka ani se ho nebojí jako nepřitele, Pyrrhos postoupil s armádou a utábořil se mezi Pandosií a Hérakleii.

Jakmile se dověděl, že Římané jsou blízko a táboří za řekou Siris, vyjel si na koni k řece, aby se na ně podíval. A když si dobře prohlédl jejich seřazení, stráž, pořádek i dispozici tábora, nemohl zapřít svůj obdiv a oslovil nejbližšího ze své družiny: „Seřazení barbarů, Megakle, není barbarské; uvidíme, jací budou, až se do toho dají.“

Budoucnost mu již začala působit určité starosti. Rozhodl se počkat na spojence a u řeky postavil strážní oddíl, aby zabránil Římanům v přechodu řeky, kdyby se o něj pokusili dříve. Římané však spěchali předejít to, nač se Pyrrhos rozhodl čekat, a pokusili se o přechod. Pěšáci překračovali řeku tam, kde byl brod, jezdci na různých místech, takže se Řekové ze strachu stáhli z obklíčení. Když se to Pyrrhos dověděl, byl zděšen. Rozkázal důstojníkům pěšího vojska, aby ihned vojsko sešikovali a byli připraveni ve zbrani, sám pak se třemi tisíci jezdci rychle vyjel doufaje, že zastihne Římany při přechodu ještě neseřazené a rozptýlené.

Když uviděl množství štítů blýskajících se už na jeho straně řeky a jezdce, jak se sešikovaní ženou proti němu, shromáždil své jezdce a v jejich čele zaútočil; byl přitom nápadný nádherou a skvělostí skvostně vyzdobené zbroje a svými činy dokázal, že jeho statečnost není menší než jeho sláva. Vyznamenal se přede-

vším tím, že se osobně zúčastnil boje zblízka a přitom zachoval rozvahu a neztratil duchapřítomnost, ale řídil boj, jako by se na něj díval zdáli, a objevoval se každou chvíli na jiném místě, aby pomohl tam, kde jeho lidé byli v tísni.

Tenkrát ho Makedonec Leonnatos upozornil na jednoho Itala, který ho sledoval, obracel proti němu svého koně a byl stále za ním při všech jeho pohybech a obrazech: „Vidiš, králi, toho barbara, kterého nese černý kůň s bílými nohama? Zdá se, že se chystá k něčemu velkému a nebezpečnému. Visí na tobě očima a plný ohně a odvahy míří jen na tebe a ostatních si nevšímá. Dej si na toho muže pozor!“

Pyrrhos mu odpověděl: „Osudu není možno uniknout, Leonnate; avšak ani tenhle, ani žádný jiný z Italů na mne nevztáhne ruku beztretně.“

Ještě během tohoto hovoru Ital uchopil pevně kopí, pobídl koně a vyrazil proti Pyrrhovi. Pak kopím probodl králova koně, současně se však vrhl Leonnatos na něho a probodl jeho koně. Oba koně padli, Pyrrha obstoupili jeho přátelé a odtáhli ho do bezpečí. Itala v boji zabili. Byl to rodem Frentan, velitel oddílu jízdy, a jmenoval se Oplakos.

17 To naučilo Pyrrha být opatrnější, a když zpozoroval, že jeho jezdci začínají ustupovat, nasadil do boje falangu a sám se vrhl proti Římanům, když si nejdřív vyměnil s jedním ze své družiny — Megaklem — plášť a zbroj, a tak se v jeho plášti a zbroji jaksi ukryl.

Římané útok přijali, strhl se boj, jehož výsledek byl dlouhou dobu nerozhodný: sedmkrát prý došlo k obratu, jak jedno i druhé vojsko střídavě hned utíkalo, hned zas pronásledovalo protivníka. Vždyť výměna zbroje, k níž došlo právě včas, aby byl zachráněn králův život, málem obrátila situaci a zničila vítězství. Mnoho Římanů teď útočilo na Megakla, až ho jako první zasáhl a srazil jakýsi Dexius, strhl mu přilbu a plášť, odcválal k Laevinovi, ukazoval obojí a křičel, že zabil Pyrrha. Římané měli radost z této kořisti, jež byla nošena a ukazována mezi řadami vojáků, a dávali jí najevo veselým křikem. Řeků se zmocnila malomyslnost a sklíčenost, až Pyrrhos poznal, oč jde, projel řadami vojáků s odkrytou tváří, podával vojákům ruku a dal se poznat po hlase.

Protože nejvíc Římanům škodili sloni — koně se plašili ještě

dříve, než se k nim slon přiblížil, a utíkali s jezdci pryč —, využil Pyrrhos nakonec tohoto zmatku, nasadil do boje thesalskou jízdu, zahnal Římany na útěk a mnoho jich pobil.

Podle Dionýsiova údaje padlo skoro patnáct tisíc Římanů, podle Hierónyma jen sedm tisíc, Pyrrhových vojáků padlo podle Dionýsia třináct tisíc, podle Hierónyma necelé čtyři tisíce, ale byli to ti nejlepší. Z přátel a velitelů ztratil Pyrrhos ty, kteří mu byli nejvíc platni a kterým nejvíc důvěřoval. Zmocnil se však tábora, který Římané opustili, a jejich spojenecká města získal na svou stranu. Vyplenil velký kus země a pronikl tak daleko, že nebyl od Říma dál než tři sta stadií.

Po bitvě k němu přišlo mnoho Lukánů a Samnitů. Vykřikl jim, že se opozdili, dával však najevo svou radost a hrdost nad tím, že jen se svými lidmi a Tarentány zvítězil nad velkou římskou armádou.

18 Římané nezbavili Laevina velení, i když prý Gaius Fabricius řekl, že nezvítězili Épeirané nad Římany, ale Pyrrhos nad Laevinem — vyjádřil tím své přesvědčení, že porážku nezavinila armáda, ale strategie. Římané doplnili legie, postavili rychle další a mluvili o válce tak nebojácně a sebevědomě, že to Pyrrha zarazilo. Rozhodl se tedy poslat nejprve někoho, kdo by zkusil, zda by se s těmi lidmi nedalo jednat po dobrém. Usoudil, že zmocnit se Říma a dosáhnout rozhodného vítězství by nebylo lehké a že by na to nestačily síly, které měl s sebou, a na druhé straně sjednání přátelské smlouvy a uzavření míru by mu přineslo velkou slávu, když by k tomu došlo po takovém vítězství.

Byl tedy poslán Kineas. Ten se setkal s nejvlivnějšími Římany a poslal jejich dětem a manželkám dary od krále. Nikdo je však nepřijal, všichni a všechny odpověděli, že i oni budou ke králi ochotní a laskaví, bude-li uzavřena státní smlouva. A když Kineas pronesl k senátu dlouhou řeč plnou slibů a laskavosti, nebyla přijata s radostí a s ochotou, přestože Pyrrhos chtěl propustit bez výkupného válečné zajatce, sliboval jim pomoc při dobývání Itálie a nežádal za to nic jiného než přátelství pro sebe a bezpečnost pro Tarentány. A bylo věru jasné, že jich je mnoho pro mír, vždyť byli poraženi ve velké bitvě a mohli očekávat druhou porážku od většího vojska, když se k Pyrrhovi přidali Italikové.

Když se mluvilo o tehdejších králových návrzích a šířilo se

tvrzení, že senát chce odhlasovat mírovou smlouvu, tu se Appius Claudius, velmi vážený občan, který se pro své stáří a slepotu vzdal veřejné činnosti a žil v ústraní, neudržel, ale poručil otrokům, aby ho zvedli v nosítkách na ramena, a dal se donést přes náměstí do senátu. Když se objevil ve dveřích, ujali se ho jeho synové a zeťové, vzali ho mezi sebe a dovedli ho dovnitř, ostatní senátoři z ohledu k němu zachovávali uctivé ticho.

19 Appius Claudius začal ihned mluvit: „Až dosud jsem nesl těžce osud, který postihl můj zrak, Římané, teď mě však mrzí, že jsem jen slepý a ne také hluchý a že musím poslouchat špatné rady a chybné názory, které podřívají slávu Říma. Kdepak jsou ty vaše řeči, kterými jste se chlubili před všemi lidmi, že kdyby přišel Alexandr Veliký do Itálie a utkal se v boji s námi, dokud jsme byli mladí, a s našimi otci, dokud byli statní, nebyl by teď oslavován písněmi jako nepřemožitelný, ale zajistil by Římu větší slávu buď svým útekem, nebo tím, že by tu někde padl? Vy jste dokázali, že tohle všechno bylo jen prázdné a jalové vychloubání, a to tím, že se bojíte Chaonů a Molossů, kteří byli stálou kořistí Makedonců, a že se třesete před Pyrrhem, který provázal stále aspoň jednoho z Alexandrových průvodců a sloužil mu a který se teď potlouká po Itálii ne proto, že by chtěl pomoci zdejšími Řekům, ale spíše proto, aby utekl před svými tamějšími nepřáteli, který slibuje, že nám pomůže k moci s tak nepatrnými vojenskými silami, že mu nedokázaly zajistit malý kousek Makedonie. Nemyslete si, že se tohohle člověka zbavíte, když ho učiníte svým přítelem: přivedete na sebe ještě jeho nepřátele, kteří vámi budou pohrdat jako někým, s kým je každý lehko hotov, když Pyrrhos nejen odejde bez trestu za své zpupné počínání, ale dostane dokonce Tarent a Samnium odměnou za to, že zesměšnil Římany.“

Tato Appiova řeč je podnítila k dalšímu vedení války a Kineu poslali pryč s odpovědí, že Pyrrhos má opustit Itálii a že teprve potom, bude-li třeba, budou jednat o přátelství a spojenectví, dokud však je s vojskem v Itálii, že s ním budou Římané bojovat ze všech sil, i kdyby v boji zahnal na útek ještě deset tisíc Laevinů.

Během tohoto vyjednávání prý si Kineas určil jako hlavní úkol (a také se jím horlivě zabýval) pozorovat způsob života Římanů a poznat výhody jejich státního zřízení, a rozmlouval

o tom s nejurozenějšími muži. Podal prý o tom také Pyrrhovi zprávu a řekl mu, že mu senát připadá jako shromáždění mnoha králů, a pokud jde o lid, prohlásil, že se bojí, aby se neukázalo, že se utkávají s nějakou lernejskou saní. Vždyť konzul už sebral dvakrát tak velké vojsko, jako bylo postaveno předtím, a ještě je k dispozici několikrát větší počet zbraněschopných Římanů.

20 Brzy nato přišli k Pyrrhovi vyslanci jednat o zajatcích. Hlavou poselstva byl Gaius Fabricius, který podle Kineových slov měl u Římanů největší vliv jako správný muž a bojovník a který byl velmi chudý. A tak se ho Pyrrhos, jemuž se zalíbil, pokoušel mezi čtyřma očima přemluvit, aby si od něho vzal zlato, udánlivě bez jakéhokoli vedlejšího úmyslu — mluvil o tom jako o projevu přátelství a pohostinnosti. Když to Fabricius odmítl, Pyrrhos na to nic neřikal. Druhého dne ho však chtěl poděsit, protože nikdy neviděl slona, a tak poručil, aby za nimi, až budou v rozhovoru, postavili za napjatou plachtu největšího slona. A stalo se toto: když dal Pyrrhos znamení, odtáhli plachtu, zvíře znenadání zvedlo chobot nad Fabriciovu hlavu a ozvalo se drsným hlasem, že z něho šla hrůza. Fabricius se klidně otočil a s úsměvem řekl Pyrrhovi: „To zvíře na mne dnes udělalo stejně malý dojem jako včera zlato.“

Při hostině se mluvilo o všem možném, nejvíc o Řecku a o filozofech, a Kineas náhodou připomněl Epikúra a zmínil se o tom, co soudí jeho stoupenci o bozích, veřejné činnosti a smyslu života: smysl života prý vidí v rozkoši, veřejné činnosti se vyhýbají jako něčemu, co škodí blaženosti a ničí ji, a bohům přisuzují nečinný život plný radovánek, bez náklonnosti a hněvu a bez starostí o nás. Ani nedomluvil, a Fabricius mu skočil do řeči: „Kéž by bůh dal a Pyrrhos a Samnité si vzali tyto zásady za své, dokud s námi vedou válku!“ A tak Pyrrhos pocítil obdiv k jeho názorům a povaze a ještě více zatoužil po tom, aby byl s Římem raději spřátelen než ve válce. V soukromém hovoru vyzval Fabricia, aby po uzavření míru přišel za ním a žil s ním jako první mezi všemi přáteli a veliteli. A Fabricius prý mu klidně řekl: „Ale to by pro tebe, králi, ani nebylo výhodné, vždyť samotní tví nynější ctitelé a obdivovatelé, až by poznali mne, by chtěli mít králem raději mne než tebe.“ Takový byl Fabricius.

Pyrrhos nepřijal jeho slova hněvivě nebo tak, jak mívají ve zvyku samovládci, ale i svým přátelům vypravoval o Fabriciově

sebevědomí a jen jemu svěřil válečné zajatce, aby se v případě, že senát neodhlasuje mír, pozdravili se svými příbuznými, oslavili saturnálie a pak se vrátili zas k němu do zajetí. A skutečně se po saturnáliích vrátili, když senát odhlasoval trest smrti pro každého, kdo by se tomu vyhnul.

21 Když pak Fabricius převzal vrchní velení, přišel k němu do tábora jakýsi člověk s dopisem od králova lékaře, který v něm sliboval, že krále otráví, jestliže mu Římané za takové ukončení války, které bude pro ně bez nebezpečí, přiznají odměnu. Fabricius pocítil odpor k zločinnému záměru toho člověka a k stejnému názoru získal i svého kolegu v úřadě, a proto co nejrychleji poslal Pyrrhovi dopis s varováním, aby si dal pozor na chystaný úklad. Dopis zněl takto:

„Gaius Fabricius a Quintus Aemilius, římsí konzulové, zdraví krále Pyrrha. Zdá se, že nemáš štěstí při vybírání přátel a nepřátel. Až si přečteš dopis, který nám byl poslán, poznáš, že s muži čestnými a spravedlivými vedeš válku a nespravedlivým a špatným důvěřuješ. Neoznamujeme ti to z lásky k tobě, ale aby tvá smrt neškodila našemu jménu a aby se nezdálo, že válku končíme lstí, protože nejsme schopni ji ukončit statečností.“

Když si Pyrrhos přečetl tento dopis a usvědčil zrádce, lékaře potrestal, Fabriciovi a Římanům na oplátku jako dar vydal bez výkupného zajatce a znova poslal Kineu, aby se pokusil sjednat mír. Římané nepovažovali za vhodné přijmout zajatce bez výkupného, ať už by to byla laskavost od nepřítele, nebo odměna za to, že se nedopustili nečestného jednání, a proto propustili stejný počet Tarenanů a Samnitů; žádné jednání o přátelství a mír nepřipustili, dokud Pyrrhos nesloží zbraně a neodpluje s vojskem z Itálie zpátky do Épeiru na lodích, na nichž připlul.

Protože tedy jeho situace vyžadovala nové bitvy, vytáhl s vojskem a u města Auscula Římany napadl, byl však zatlačen do krajiny, která byla výhodná pro jízdu, a k prudké řece s břehy zarostlými stromy, kam se jeho sloni nemohli dostat, aby pomohli pěchotě. Bylo zasazeno mnoho ran a mnoho vojáků padlo, bojovalo se až do noci a teprve pak se vojska rozešla. Druhého dne vynaložil Pyrrhos všechny své vojevůdcovské schopnosti na to, aby byla bitva svedena na rovině a aby se sloni dostali do řad nepřátel; obsadil předem nebezpečná místa, mezi slony umístil množství kopiníků a lučištníků a svou vojenskou

moc v těsně seřazených útvech vedl silným nápořem proti nepříteli.

Římané neměli možnost vyhnout se nebo manévrovat jako předtím, a tak nyní na rovině bojovali čelem proti čelu; když se snažili odrazit těžkou pěchotu, než by byli nasazeni do boje sloni, měli těžkou pozici v boji meči proti dlouhým kopím. Nešetřili přitom své životy, hleděli jen na to, aby zraňovali a zabíjeli, vlastní bolest nepovažovali za nic. Po dlouhé době prý začali couvat tam, kde sám Pyrrhos prudce útočil na oddíly stojící proti němu. Největší zásluhu na jeho úspěchu však měli pro svou neodolatelnou sílu sloni, proti nim nebyla Římanům jejich statečnost nic platná. Byli toho názoru, že jako při příchodu vlny nebo při zemětřesení je nutno ustoupit a nečekat nečinně, až za velkých bolestí zemřou, aniž by to přineslo nějaký prospěch.

Hieroným os uvádí, že po krátkém útěku do tábora se počítalo šest tisíc mrtvých Římanů, a pokud jde o Pyrrhovy vojáky, je zaznamenáno v královských pamětech, že jich padlo tři tisíce pět set pět. Dionýsios však tvrdí, že ani nedošlo k dvěma bitvám u Auscula, ani že nebyli Římané tak rozhodně poraženi, ale že došlo k jediné bitvě, která trvala až do západu slunce, že se vojska rozešla teprve tehdy, když byl Pyrrhos zraněn oštěpem do paže a když Daunové rozkradli jeho věci, a že na obou stranách, u Pyrrha i u Římanů, přišlo o život přes patnáct tisíc mužů. Teprve potom se od sebe oddělili.

A vypráví se, že Pyrrhos řekl komusi z těch, kdo mu blahopřáli: „Jestliže porazíme Římany ještě v jedné bitvě, je s námi konec.“ Vždyť byla zničena značná část armády, kterou s sebou přivedl, z jeho přátel a velitelů zahynuli všichni až na několik, neměl možnost povolát jiné, u svých italských spojenců poznal pokles horlivosti, naproti tomu římská armáda se doplňovala snadno a rychle jako z nějakého pramene, který vyvěrá z domácí půdy, porážky vojáky nepřipravovaly o odvahu, naopak nenávisť k válce jim dodávala sílu a vůli zvítězit.

22 Když byl v takových nesnázích, naskytly se mu znova nadějně vyhlídky, které ho postavily před obtížné rozhodování. Přišli totiž současně vyslanci ze Sicílie, kteří odevzdávali do jeho moci Akragas, Syrakusy a Leontiny a prosili ho, aby vyhnal Kartagince a zbavil ostrov tyranů, a poslové z Řecka se zprávou, že Ptolemaios Keraunos zahynul s celým vojskem v boji s Galy

a že by teď byl nejvhodnější okamžik objevit se v Makedonii, když potřebuje krále.

Trpce vyčítal osudu, že pro něho hromadí možnosti velkých činů na stejnou dobu, a protože se domníval, že jednu ze dvou příležitostí, které se mu naskýtají, musí ztratit, strávil dlouhý čas uvažováním. Ale nakonec se mu zdálo, že sicilský podnik má v sobě větší možnosti, protože blízko leží Afrika, a tak se rozhodl pro něj. Poslal ihned Kineu, jak měl ve zvyku, k předběžnému jednání s městy, sám pak umístil v Tarentu posádku. Tarentané to nesli s nelibostí. Když žádali, aby si buď hleděl toho, kvůli čemu přišel, a pomohl jim ve válce s Římem, nebo, odcházeli ze země, aby opustil město v takovém stavu, v jakém je převzal, neodpověděl jim nijak laskavě, dokonce jim nařídil, aby zachovali klid a čekali, až jemu se to bude hodit, a pak odplul.

Když se dostal na Sicílii, splnily se ihned všechny jeho naděje, města se mu ochotně vzdávala, a kde byl boj a násilí nevyhnutelné, tam mu zprvu nic neodolalo: s třiceti tisíci pěšáky, dvěma tisíci pěti sty jezdci a dvěma sty lodí Kartagince zahnal a podmanil si území jimi ovládané.

Poněvadž ze všech jejich míst byl nejpevnější Eryx a měl silnou posádku, rozhodl se zaútočit na jeho hradby. Když bylo vojsko připraveno, navlékl si zbroj, postoupil kupředu před vojsko a zavázal se slavnostním slibem, že uspořádá hry a přinese Héraklovi děkovné oběti, jestliže mu pomůže, aby se před sicilskými Řeky ukázal jako bojovník hodný svého rodu a své moci. Pak dal zatroubit polnicí signál k útoku, barbary zahnal střelbou z hradeb, dal přistavit žebříky a první vystoupil na hradby. Musil se bránit proti mnoha nepřátelům; některé z nich rozehnal na obě strany a sházel je dolů ze zdi, většinu jich pobil mečem, takže kolem něho vyrostly kupy mrtvol. Sám neutrpěl žádné zranění. Už pouhý pohled na něho naháněl nepřátelům hrůzu. Pyrrhos se tak stal důkazem toho, že Homér správně a podle zkušenosti tvrdil, že statečnost je jediná ze všech lidských ctností, která často vede k jednání plnému nadšení a zuřivosti. Po dobytí města přinesl Héraklovi bohaté oběti a uspořádal hry poskytující pestrou podívanou.

23 Barbaři usazení v krajině kolem Messany, zvaní Mamerťini, působili Řekům mnoho potíží, některé dokonce přinutili k placení daní. Bylo jich mnoho a byli bojovní, proto si také la-

tinsky říkali „Martovi synové“. Jejich výběrci daní dal Pyrrhos zajmout a popravit, je samé pak porazil v bitvě a mnoho jejich pevností dal rozbořit. Kartagincům, kteří byli ochotni k smíru a chtěli zaplatit válečnou náhradu a poslat lodě, kdyby s nimi uzavřel přátelskou smlouvu, odpověděl, protože se hnal za větším ziskem, že vyrovnání a přátelství mohou mít pod jednou podmínkou: když vyklidí celou Sicílii a jako hranici vůči Řekům uznají Libyjské moře.

Pyrrhos byl pyšný na své štěstí i na svou sílu v současné situaci a sledoval stále cíl, za nímž na začátku vyplul: usiloval především o Afriku. Protože měl hodně lodí, ale málo dostačující posádky, odváděl námořníky. Nepostupoval přitom vůči městům vlídně a ohleduplně, ale despoticky; vnucoval jim hněvivě svou vůli a stíhal je tresty. Nebyl takový hned od začátku, naopak, víc než kdo jiný si získával lidi příjemným jednáním, dalekosáhlou důvěrou a tím, že se vyhýbal jakémukoli násilí, potom však se z přítele lidu stal tyranem a k vítce, že je tvrdý, si navíc ještě vysloužil pověst nevděčného a věrolomného člověka.

Tohle si konečně ještě nechali libit, i když s těžkým srdcem; když však ztratil důvěru k Thoinónovi a Sósistratovi, předním Syrakusanům, kteří ho před časem přemlouvali, aby přišel na Sicílii, a po jeho příchodu mu hned vydali město do rukou a nejvíc ze všech Sicílanů mu pomáhali, nedovolil jim ani přístup k sobě, ani odchod, tu Sósistratos ze strachu od něho odpadl; Thoinóna podezřívával Pyrrhos ze stejného úmyslu a dal ho popravit. To zasadilo jeho vážnosti nemalou ránu; nadto ve městech vůči němu vznikla hrozná nenávist a některá z nich se přidala ke Kartagincům, jiná volala na pomoc Mamertiny.

Když viděl na všech stranách odpadlictví, převraty a silný odpor proti sobě, dostal dopis od Samnitů a Tarentánů s prosbou o pomoc, protože byli všude na otevřeném poli poraženi a jen s obtížemi se bránili proti nepříteli ve svých městech. To byla slušná záminka, aby jeho odplutí nevypadalo jako útěk nebo ztráta vší víry v sicilský podnik. Vpravdě však odplul ihned do Itálie proto, že nemohl ovládnout Sicílii jako loď zmítanou bouří a hledal jen nějakou výmluvu. Když už se vzdaloval od ostrova, ohlédl pryč se na něj a řekl těm, kteří stáli kolem něho: „Přátelé, jaké to necháváme zápasíště Kartagincům a Římanům!“ Tato jeho předpověď se za nedlouhý čas splnila.

24 Když se chystal odplout, spojili se barbaři k útoku na něho. Musil svést v mořské úžině námořní bitvu s Kartaginci, při ní ztratil mnoho lodí a se zbylými uprchl do Itálie. Mamertini v počtu aspoň deseti tisíc ho předešli, neodvážili se sice postavit se proti němu v otevřeném boji, čekali však na něho a přepadali ho na nepřístupných místech, takže celé jeho vojsko uvedli ve zmatek. Přitom byli zabiti dva sloni a padlo mnoho vojáků ze zadního voje. Proto se sám rychle vrátil z čela armády a nehledě na nebezpečí bojoval s vojáky zkušenými a odvážnými v boji. Byl raněn mečem do hlavy, musil se proto na chvíli vzdálit z boje, a to dodalo nepřítelům ještě větší odvahy.

Jeden z nich se pustil daleko před ostatní, byl to muž obrovské postavy, oblečený v blýskavou zbroj. Nebojácným hlasem vyzýval Pyrrha, aby se ukázal, je-li naživu. Pyrrha to přivedlo do varu, obrátil se proti němu, třebaže mu v tom vojáci z jeho tělesné stráže bránili, a rozpálený hněvem, zbrocený krví (pohled na jeho tvář byl hrozný) prodral se jejich středem, předstihl barbara, řal ho mečem do hlavy ranou, která díky jeho tělesné síle i tomu, že ostří bylo výborně zakaleno, projela celým barbarovým tělem, takže naráz spadly na obě strany dvě poloviny jeho rozpolceného těla. To barbary zarazilo a odradilo od dalšího postupu, začali se dívat na Pyrrha jako na nějakou vyšší bytost.

Zbytek cesty prošel Pyrrhos bez překážky a dorazil do Tarentu s dvaceti tisíci pěšáky a třemi tisíci jezdci. Přibral nejlepší Tarentány a ihned vedl vojsko proti Římanům, tábořícím v Samniu.

25 Moc Samnitů byla zničena a jejich hrdost byla zlomena, protože je Římané porazili v mnoha bitvách. Kromě toho se mezi nimi také udržovalo určité roztrpčení kvůli Pyrrhově plavbě na Sicílii; proto se jich k němu přidalo nemnoho.

Pyrrhos rozdělil své vojsko na dvě části; jednu poslal do Lukánie, aby zabránila druhému konzulovi přijít na pomoc, druhou vedl sám proti Maniu Curiovi, který se utábořil u Beneventa na bezpečném místě a čekal posilu z Lukánie. Zdržoval se činnosti také proto, že ho varovali jak auguři, tak i haruspikové. Pyrrhos spěchal s útokem na tuto armádu, dřív než druhá přijde na pomoc, vybral nejlepší vojáky a nejbojovnější slony a v noci je vedl proti římskému táboru. Protože šel velkou oklikou a cesta vedla hustým lesem, nestačily mu pochodně a vojáci bloudili.

Tím se opozdili, noc minula, rozednilo se a nepřítelé ho viděli, jak sestupuje z kopců, takže se v táboře strhl poplach a vše bylo v pohybu. Protože oběti byly Maniovi příznivé a i čas vybízel k vojenské akci, vyvedl Manius vojsko z tábora, zaútočil na první řady, zahnal je na útěk a všechny tak poděsil, že jich nemálo padlo a několik slonů bylo chyceno a zajato.

Toto vítězství přimělo Mania k tomu, že sestoupil do roviny, aby svedl bitvu. V otevřené srážce donutil na jednom křídle protivníka k ústupu, jinde však byl poražen útokem slonů a zatlačen k táboru. Tu zavolal početné odpočaté zálohy, které stály na valu ve zbrani. Tito vojáci seběhli ze svých bezpečných pozic, stěfelbou přinutili slony, že se obrátili a na útěku probíhali vlastními řadami, které stály za nimi, takže vyvolali hrůzu a zmatek, který přinesl Římanům vítězství a dal jim také sílu v boji o moc.

Z takové statečnosti a z takových zápasů získávali totiž sílu a slávu nepřemožitelnosti a díky jim ovládli hned tenkrát Itálii a o málo později Sicílii.

26 Tak se musil Pyrrhos vzdát svých nadějí na Itálii a Sicílii po šesti letech války v těchto zemích a po ztenčení své moci. Svou statečnost si však uchoval nepřemoženou a pro svou válečnou zkušenost, fyzickou zdatnost i odvahy byl považován za prvního ze současných králů. Čeho nabyl svými činy, o to se připravil svými prázdnými nadějemi, protože pro svou touhu po tom, co neměl, si nedokázal zajistit to, co měl. Proto ho Antigonos přirovnával k hráči v kostky, kterému se podaří mnoho krásných vrhů, ale toho, co mu padlo, neumí využít.

Když přivedl do Épeiru osm tisíc pěšáků a pět set jezdců a neměl peníze, hledal válku, aby vojsko uživil. Připojili se k němu také nějací Galové a s nimi vpadl do Makedonie, kterou tehdy ovládl Démétriovův syn Antigonos; jeho cílem bylo plénit a loupit. Když se Pyrrhos zmocnil většího počtu měst a když k němu přešlo na dva tisíce vojáků, v naději na větší úspěch se vypravil proti Antigonovi, napadl ho v soutěskách a rozehnal celé jeho vojsko. Jen dost početný oddíl Galů, který tvořil Antigonův zadní voj, se úporně bil, v prudké bitvě jich většina padla, vodiči slonů byli obklíčeni a se všemi zvířaty se vzdali.

Po takovém úspěchu začal Pyrrhos spoléhat víc na své štěstí než na rozumné zvážení situace a vedl vojsko proti makedonské falanze, která byla pod dojmem porážky plná zmatku a strachu.

Proto se také neodvážili ani útoku na něho, ani obrany, a když Pyrrhos se vztyčenou pravicí oslovil strategy a taxiarchy jménem, tu převedl na svou stranu bez výjimky celé Antigonovo pěší vojsko. Antigonos se zachránil útekem a zůstalo mu jen několik přímořských měst.

Pyrrhos se domníval, že mu při všem tom štěstí nejvíc slávy přineslo vítězství nad Galy, věnoval proto nejkrásnější a nejskvělejší kusy kořisti do chrámu Itónské Athény s nápísem:

*Itónské Athéně Pyrrhos dal zavěsit tyhlety štíty;
dar je to z kořisti té, bojovným Galům již vzal,
zmocniv se Antigonova vojska — div není to velký:
z Aiakovy kdo krve, statečný teď je jak dřív.*

Hned po bitvě obsadil města. Když se zmocnil Aigají, naložil s obyvateli zle, nechal dokonce v městě jako posádku část Galů, kteří patřili k jeho vojsku. Galové se ve své nenasytné touze po kořisti opovážili otevřít hroby králů pohřbených v tomto městě, cenné věci rozkradli a kosti zpupně rozházeli. Zdálo se, že to Pyrrhos vzal na lehkou váhu, že si toho příliš nevšímal; buď se přes to přenesl pro jiné zaneprázdnění, nebo to úplně přešel, že se bál barbary potrestat. Makedonci mu to velice zazlívali.

Jeho postavení ještě nebylo natolik zajištěné, aby se dalo spolehat na jeho trvalost, a už se zase ve své nestálé mysli obracel k jiným nadějím. Vysmíval se Antigonovi a nazýval ho nestoudným, protože se neoblékal do občanského himatia, ale nosil stále ještě nachový plášť. Když se u něho objevil Sparťan Kleónymos a vyzýval ho k výpravě proti Spartě, ochotně ho poslechl.

Kleónymos byl z královského rodu, ale protože měl pověst násilníka a člověka se samovládnými sklony, nebyl oblíben a neměl také důvěru, a králem se stal Areus. Tohle byl jen jeden důvod k zatrpklosti na všechny spoluobčany, a to důvod starší. Kleónymos se už v pokročilejším věku oženil s krásnou ženou z královského rodu, Chilónidou, Leótychidovou dcerou. Ta se zamilovala do Areova syna Akrotata, mladíka v kvetoucím věku, a způsobila, že se pro Kleónyma, který ji měl rád, manželství stalo zdrojem bolesti a hanby. Nikomu ze Sparťanů nezůstalo tajné, že jím manželka opovrhne. Když se takto přidaly k potížím politickým jeho potíže rodinné, z hněvu a roztrpčenosti šel Pyrrhos proti Spartě.

Pyrrhos měl dvacet pět tisíc pěšáků, dva tisíce jezdců, čtyřicet dvacet slonů, takže z velikosti jeho vojenské moci bylo hned zjevné, že nechce získat pro Kleónyma Spartu, ale pro sebe celý Peloponés, i když to naoko popíral samotným Sparťanům, když za ním poslali vyslance do Megalopole. Tvrdil, že přišel osvobodit města z Antigonovy moci, a nesetká-li se s žádnou překážkou, chce — a přísahal na to při Diovi — poslat své mladší syny do Sparty, aby byli vychováni po spartském způsobu, protože už tím by předčili ostatní krále. Takovými výmysly oklamal ty, které potkal cestou; jakmile se dostal do Lakónska, loupil a plenil. Když mu vyslanci vytýkali, že začal proti nim válku bez povězení, odpověděl: „Ale vždyť víme, že ani vy Sparťané nepravujete napřed ostatním, co chcete dělat!“ Jeden z přítomných jménem Mandrokleidas mu na to řekl po lakónsku: „Buďto jsi bůh, a pak se nám nic nestane, neboť neděláme nic zlého; nebo jsi člověk, a pak se najde někdo, kdo bude silnější než ty.“

27 Potom se vydal na pochod proti samotnému městu Spartě. Ačkoli ho Kleónymos vybízel, aby hned z pochodu zaútočil, Pyrrhos — prý ze strachu, aby vojáci město nevydrancovali, kdyby do něho vpadli v noci — počkal s útokem, že prý totéž dokáže ve dne. Bylo tam totiž málo obránců, a ti ještě nebyli připraveni, protože Pyrrhův vpád byl náhlý a Areus nebyl doma, ale vojensky pomáhal na Krétě Gortynským.

A tohle právě nejspíš Spartu zachránilo, tohle podceňování, že je prázdná a slabá. Pyrrhos se totiž klidně utábořil v přesvědčení, že nikdo nebude bojovat, a Kleónymův dům jeho přátelé a heilóti vyzdobili a připravili, jako by u něho měl být Pyrrhos už na večeri. Když nastala noc, Sparťané nejprve chtěli poslat ženy na Krétu, ty se však proti tomu postavily. Archidamia dokonce přišla s mečem v ruce do rady a jménem žen vyčetla mužům, že si myslí, že by mohly žít, kdyby byla Sparta zničena. Pak se rozhodli vyhloubit rovnoběžně s nepřátelským táborem příkop a na obou jeho koncích postavit vozy, zasypat je až do poloviny kol, aby pevně seděly a bránily slonům v postupu. Když na tom začali pracovat, přišly starcům na pomoc dívky a ženy; některé měly dlouhý spodní chitón vykasaný a přivázaný k plášti, některé byly jen v chitónech. Mladší muže, kteří měli bojovat, poslaly spát a samy pro sebe si zabraly určitý díl — třetinu příkopu vykopaly ony. Příkop byl široký šest loket, hlu-

boký čtyři lokte a dlouhý osm plether — to jsou Fylarchovy údaje, podle Hierónyma byl menší.

Když se rozednilo a nepřátelé se začali hýbat, podávaly mladým mužům zbraně a odevzdaly jim příkop, aby ho bránili a střežili, poněvadž je sladké zvítězit před zrakem vlasti a slavně zemřít v náručí matek a žen, padnou-li, jak se sluší na Sparťany. Chilónis odešla stranou a uvázala si na hrdlo provaz, aby se nedostala Kleónymovi do rukou, kdyby bylo město dobyto.

28 Pyrrhos sám vyrazil se svou falangou čelním útokem proti spartským těžkooděncům, kteří byli seřazeni proti němu, a proti příkopu, přes který nebylo možno přejít a který neposkytoval bojujícím pevnou oporu, protože byl vykopán v sypké půdě. Jeho syn Ptolemaois prošel se dvěma tisíci Galy a s vybranými Chaony podél příkopu a pokusil se proniknout přes vozy. Protože vozy byly rozestaveny hodně do šířky a hustě, působilo to potíže jak Ptolemaiovým vojákům při postupu, tak i Sparťanům při obraně. Když už Galové vytahovali kola ze země a chystali se házet vozy do řeky, zpozoroval mladý Akrotatos nebezpečí, proběhl městem se třemi sty vojáky a nepozorovaně obešel Ptolemaia jakýmisi úvozy, až narazil na vojáky v zadních řadách a přinutil je, aby se obrátili a bojovali proti němu; ti přitom strkali jeden druhého do příkopu, padali kolem vozů, až byli konečně s velkými ztrátami odrazeni. Starci a zástup žen se dívali na to, jak se Akrotatos vyznamenává. Když se pak vracel středem města na své stanoviště, zalitý krví a pyšný a rozradostněný svým vítězstvím, tu připadal Sparťankám ještě větší a krásnější, a záviděly Chilónidě její lásku. Někteří ze starců za ním běželi a volali na něho: „Jdi, Akrotate, a vyspi se se svou Chilónidou, jen dbej na to, abys Spartě plodil zdatné syny!“

Tam, kde stál Pyrrhos, se strhl prudký boj; i jiní se tam skvěle bili, ale přece jen největší odpor kladl a nejvíc útočníků zabil Fyllios. Když cítil, že pro množství ran ztrácí síly, udělal místo jednomu z těch, kteří stáli za ním, a klesl uprostřed svých druhů, aby se jeho mrtvola nedostala do nepřátelských rukou.

29 Noc bitvu přerušila a Pyrrhos měl ve spánku takovýto sen: zdálo se mu, že zasáhl bleskem Spartu a ta že k jeho radosti celá vzplála. Radost ho probudila, nařídil stratégům, aby měli vojsko v pohotovosti, a svým přátelům vyložil svůj sen jako předpověď, že dobuje město útokem. Všichni ho s podivem po-

slouchali, jen Lysimachovi se jeho sen nelíbil, naopak řekl, že se bojí, že božstvo Pyrrhovi naznačuje, že pro něho bude město nedostupné, protože na místa zasažená bleskem nesmí člověk vstoupit. Pyrrhos mu odpověděl, že to jsou šarlatánské řečičky určené pro hloupý dav a ani za mák rozumné, že je však třeba vzít zbraň do ruky a říci si:

Jediné znamení platí: teď statečně bránit Pyrrha.

Pak vstal a za svítání vedl vojsko proti Spartě. Sparťané se bránili odhodlaně a statečně, až to přesahovalo jejich síly. Byly při tom i ženy, podávaly šípy, přinášely jídlo a pití těm, kteří je potřebovali, a ujímaly se raněných. Příkop se Makedonci pokusili zasypat, snášeli větve, házeli je do příkopu a přikrývali jimi zbraně a mrtvolu. Když se tomu Sparťané snažili zabránit, bylo vidět, jak podle příkopu a vozů Pyrrhos ujíždí na koni do města. Vojáci seřazení na tom místě začali křičet, ženy se daly s nářkem na útěk a již Pyrrhos proletěl a srážel všechny, kteří se mu postavili do cesty. Tu se mu však splašil kůň, zasažený krétským šípem pod břicho, a ve smrtelném zápasu ho shodil na kluzké a srázné místo. Při zmatku, který vznikl v jeho blízkosti mezi jeho přáteli, přiběhli Sparťané a zahnali všechny střelbou. Nato zastavil Pyrrhos boj i na ostatních místech v domnění, že Sparťané budou povolnější k vyjednávání, když skoro všichni jejich bojovníci byli zranění a mnoho jich dokonce padlo.

A dobrý osud města, ať už proto, že se statečnost spartských mužů dostatečně osvědčila ve zkoušce, nebo proto, aby dokázal, co svede v krajním nebezpečí, když už se Sparťané vzdávali veškeré naděje, přivedl Fóčana Ameiniu, jednoho z Antigonových velitelů, z Korintu na pomoc s žoldněřským vojskem. A sotvaže jej vpustili do města, vrátil se z Kréty král Areus se dvěma tisíci vojáky. Ženy se ihned rozešly do svých domovů, nechtěly se už účastnit vojenských akcí, a velitelé také propustili z armády ty, kteří se chopili zbraní, ač staří, protože to situace vyžadovala, a nově přichozí se sami zařazovali do bojových jednotek.

30 Příchod posil pro Sparťany ještě zvětšil Pyrrhovu odvahu a tížádnost zmocnit se města; když se mu to nepodařilo, se ztrátami odtáhl a plnil celý kraj; chtěl tu přezimovat. Osudu však nebylo možné utéci.

V Argu byly proti sobě dvě strany, v čele jedné byl Aristeas,

v čele druhé Aristippos. Když se zdálo, že Aristippos bude chtít použít přátelské pomoci Antigonovy, Aristeas ho předešel a pozval si do Argu Pyrrha. Ten odjakživa přecházel od jedné naděje ke druhé, dobrý výsledek byl pro něho vždy pobídkou k další činnosti a neúspěch si chtěl vynahradiť jiným podnikem; ani porážka, ani vítězství mu nemohlo zabránit, aby neudržel v neklidu sebe i jiné.

A tak se vydal na cestu do Argu. Areus ho na mnoha místech napadl ze zálohy, obsadil také nejnebezpečnější místa, kudy musil Pyrrhos táhnout, a odřízl od něho zadní voj složený z Galů a Molossů. Protože při oběti byla u obětního zvířete zjištěna játra bez jednoho laloku, předpověděl věstec Pyrrhovi ztrátu někoho z blízkých příbuzných, a tu v tom hluku a neklidu ztratil Pyrrhos rozvahu, a třebaže to v té době nebylo vhodné, poručil svému synovi Ptolemaiovi, aby se svou družinou přišel na pomoc, sám pak rychleji vyvedl vojsko ze soutěsky a pochodoval s ním dál. Kolem Ptolemaia se strhla prudká řež, a když se do ní zapletli vybraní Sparťané pod Eualkovým velením, tu jakýsi Kréťan z města Aptery, jménem Oroissos, dobrý bojovník a rychlý běžec, přiběhl ze strany k Ptolemaiovi a velmi statečně bojujícího mladíka zasáhl a srazil k zemi. Když Ptolemaios padl, dali se bojovníci kolem něho na útěk. Sparťané je pronásledovali a v radosti nad svou převahou si ani nevšimli, že se dostávají do roviny; tam byli zaskočeni těžkooděnci.

Pyrrhos, který už uslyšel o smrti svého syna a byl zachvácen nesnesitelnou bolestí, obrátil proti nim molosskou jízdu, sám se hnál první a tišil svou bolest pobíjením Sparťanů; třebaže byl vždy v bojových srážkách nepřemožitelný a hrozný, tehdy odvahou a silou překonával své dřívější zápasy. Když obrátil svého koně na Eualka, ten uhnul stranou a přesekl Pyrrhovi otěže — mnoho nechybělo a byl by mu uťal i ruku. Pyrrhos ho v té chvíli probodl kopím, pak seskočil z koně, bojoval jako pěši a pobil všechny vybrané bojovníky chránící Eualkovu mrtvolu. A tuto velkou a zbytečnou ztrátu způsobila Spartě už na samém konci války ctižádost velitelů.

31 Pyrrhos utišil z velké části svůj zármutek vzteklým běsněním proti nepřátelům, jako by tím obětoval tryznu za svého syna, a pořádal skvělé pohřební hry. Potom postupoval dál na Argos. A když se dověděl, že Antigonos obsadil kopce ovládající

cí roviny, utábořil se u Nauplie. Příštího dne poslal k Antigonovi hlasatele, nazval ho lumpem a vyzval ho, aby sestoupil do roviny a utkal se s ním o království. Ten mu odpověděl, že jeho strategie se opírá víc o čas než o zbraně, a jestliže Pyrrha mrzí život, že je pro něho otevřeno mnoho jiných cest k smrti. K oběma přišli poslové z Argu se žádostí, aby odešli a město nechali na pokoji, protože chová přátelství k oběma. Antigonos souhlasil a dával Argejským svého syna jako rukojmí; Pyrrhos sice slíbil, že odtáhne, ale věřili mu méně, protože neposkytl žádnou záruku.

Tenkrát bohové seslali Pyrrhovi velké znamení: hlavy obětovaných býků, ležící již na zemi, vyplázly jazyky a lízaly vlastní krev. Po městě Argu běhala kněžka Apollóna Lykeia a křičela, že vidí město plné mrtvých a krve a orla přilétajícího k zápasu a pak zase mizejícího.

32 Když nastala úplná tma, přiblížil se Pyrrhos k hradbám; Aristeas jim zatím otevřel bránu zvanou Diamperes, a tou vnikli nepozorovaně do města Pyrrhovi Galové a obsadili náměstí; protože však sloni bránou neprošli, musily jim být sundány věže a pak zase potmě nasazovány, a to se neobešlo bez hluku. Argejští to zpozorovali, shromáždili se na Aspidě a na jiných opevněných místech a poslali pro Antigona. Ten postoupil až k samému městu, zůstal však těsně před ním připraven zasáhnout, dovnitř poslal své stragégy a svého syna s početnou pomocí. Přitáhl také Areus s tisíci lehkooděnci z Kréty a ze Sparty. A všichni se naráz vrhli na Galy a vyvolali mezi nimi zmatek.

Pyrrhos s válečným pokřikem přesunul své vojsko podle gymnasia Kyllarabis do města a z pokřiku, kterým Galové odpovídali jeho vojákům a který nebyl ani příliš smělý, ani nadšený, usoudil, že jsou ve zmatené a těžké situaci. Postupoval proto rychleji a pobízel své jezdce ke spěchu. Ti se dostávali kupředu s obtížemi a s nebezpečím kvůli otevřeným stokám, jimiž bylo město protkáno. Přitom v té noční bitvě nebyla žádná jistota o tom, co se děje a jaký rozkaz byl dán, vojáci v úzkých uličkách bloudili a vzdalovali se od svých jednotek, ve tmě a v zmatené vřavě v těsném městě nebylo možné jednotné velení, a tak obě strany nepodnikaly nic zvláštního a čekaly, až nastane den.

Jakmile se rozednilo, spatřil Pyrrhos, jak je Aspis přeplněná ozbrojenými nepřáteli, a velmi se polekal. A ještě víc se vyděsil,

když uviděl mezi mnoha uměleckými díly na náměstí bronzového vlka a býka, jak zápasí: vzpomněl si totiž na starou věštbu, že je mu určeno zemřít, až spatří souboj vlka s býkem.

Ten reliéf byl podle argejské pověsti vytvořen na památku dávné události. Když totiž Danaos poprvé vcházel do této země u Pyramii v Thyreatidě, tu prý se na cestě do Argu před ním objevil vlk zápasící s býkem. Danaos se domníval, že vlk označuje jej samého, protože on, cizinec, jako vlk napadá starousedlé obyvatelstvo, a sledoval boj, a když vlk zvítězil, tu se pomodlil k Apollónovi Lykejskému, vrhl se v zápas a stal se pánem země, když tehdejší argejský král Gelanór byl vzpourou zbaven moci. To se tedy vyprávělo o onom pomníku.

33 Pyrrhos se tedy při pohledu na tento reliéf a také proto, že se mu nepovedlo nic, v co doufal, rozhodl ustoupit. Báł se však úzkých bran, proto poslal vzkaz synovi Helénovi, kterého nechal s větší částí vojska před městem, aby zbořil kus hradeb a chránil je při jeho ústupu z města, kdyby se jim přitom nepřátelé snažili překážet. Ve spěchu a neklidu vyřídil posel vzkaz málo jasně, došlo dokonce k úplnému nedorozumění, mladík se zbývajícimi slony a nejlepšími vojáky vnikl branou do města, chtěje otci pomoci. Pyrrhos se v té chvíli už obracel na ústup. Dokud měl na náměstí dost místa, vedl ústupový boj a bránil se tak dotírajícím obyvatelům města. Když však byl zatlačen do úzké ulice vedoucí k bráně, srazil se s těmi, kteří mu šli pomoci a hnali se proti němu, a ačkoli křičel, aby ustoupili, někteří ho neslyšeli, druhým, kteří chtěli poslechnout, překázeli ti, kteří se za nimi valili jako záplava od brány.

V bráně totiž padl největší slon napříč přes ulici, strašně řval a ležel ustupujícím v cestě, a jiný z těch, kteří už předtím přišli do města, jmenoval se Nikón, chtěl najít svého vodiče, který byl zraněn a spadl, a jak běžel proti těm, kteří mířili ven, vrážel do nich a smíchal přátele a nepřátele, takže padali jeden přes druhého; když našel mrtvého vodiče, zvedl ho chobotem, položil si ho na oba kly, znovu se obrátil a jako pominutý se točil a ušlapával ty, které potkával.

Protože byli takto stěsnáni a natlačeni jeden na druhého, nebyli schopni se pohybovat jednotlivě, ale celé to množství, jako by to bylo jedno těleso, se mnohokrát hnalo a obracelo hned na jednu, hned na druhou stranu. Docházelo jen k ojedinelým sráž-

kám s nepřáteli, kteří se stále znova dostávali mezi ně, nebo doráželi zezadu; nejvíc škody si působili sami. Když někdo vytasil meč nebo sklonil kopí, nemohl už zbraň stáhnout zpět nebo vrátit do původní polohy, ale kdo přišel do rány, ten byl zasažen, a tak hynuli ranami svých druhů.

34 Když Pyrrhos viděl tu bouři, toto vlnobití, které ho obklopovalo, sňal věnec, jimž byla ozdobena jeho přilba, a dal ho komusi ze své družiny, sám pak, spoléhaje na svého koně, se vrhl na nepřátele, kteří ho pronásledovali. Když byl zasažen kopím, které mu prorazilo krunýř (rána nebyla nebezpečná ani velká), obrátil se za tím, kdo ho zranil. Byl to člověk z Argu, z žádného známého rodu, ale syn chudé stařeny. Ta se tenkrát dívala, tak jako ostatní ženy, na boj ze střechy. Když poznala, že její syn bojuje s Pyrrhem, ve strachu z nebezpečí, které synovi hrozilo, vzala do obou rukou cihlu a hodila ji na Pyrrha. Cihla spadla Pyrrhovi na hlavu tam, kde nebyla chráněna přilbou, a úderem byly rozdrceny dolní krční obratle. Jeho pohled se ihned zkalil, ruce pustily otěže a on se skácel z koně u Likymnova náhrobku v hustém davu lidí, kteří ho neznali.

Jakýsi Zópyros, jeden z Antigonových vojáků, a dva tři jiní, kteří vyběhli napřed a poznali ho, ho odvěkli do chodby v jednom domě, právě když se začal probírat z omráčení. Když Zópyros vytahoval ilyrskou šavli, aby mu usekl hlavu, podíval se na něho Pyrrhos tak hrozně, že se Zópyros lekl a roztrásl se mu ruce. Přesto se však i v tom rozčilení o ránu pokusil, avšak nepodařilo se mu seknout rovně, nýbrž zasáhl ho přes ústa a přes bradu a jen pomalu a s potížemi mu uřízl hlavu.

Ale to už více lidí vědělo, co se stalo, a přiběhl Alkyoneus a hlavu si vyžádal, aby se na ni podíval. Pak s ní odjel k svému otci a hodil ji před něho na zem, jak tam seděl mezi přáteli. Když se na ni Antigonos podíval a poznal ji, odehnal syna ranami holí a křičel na něho, že je bezbožník a barbar. Zakryl si oči chlamydou a plakal, protože si vzpomněl na svého děda Antigona a na otce Démétria, domácí příklady zvrátů Štěstěny. Pyrrhovu hlavu i tělo dal s poctami spálit.

Když se později Alkyoneus setkal s Helénem, který byl velmi skleslý a chudě oblečený, choval se k němu laskavě a dovedl ho k otci. Tu Antigonos při pohledu na ně řekl: „Tohle je lepší, než cos udělal dřív, ale ani teď to není správné, protože jsi mu ne-

vzal toto oblečení, které přináší větší hanbu nám, vítězům!“ Pak Heléna přátelsky přijal, dal mu pěkný šat a poslal ho do Épeiru. I k Pyrrhovým přátelům se zachoval laskavě, když se stal pánem tábora a celé armády.

Marius

1 U Gaia Maria nemůžeme uvést třetí jméno, právě tak jako u Quinta Sertoria, někdejšího pána Hispánie, nebo u Lucia Mummia, dobyvatele Korinta; příjmení Achaicus dostal totiž Mummius teprve později za své činy, tak jako Scipio dostal příjmení Africanus a Metellus Macedonicus. To také považuje Poseidónios za největší důkaz proti těm, kteří se domnívají, že třetí jméno bylo u Římanů hlavní, jako Camillus, Marcellus, Cato; vždyť ti, kteří mají jen dvě jména, by vlastně byli bezejmenní. Neuvědomuje si však přitom, že svým tvrzením zase prohlašuje za bezejmenné ženy, neboť žádné římské ženě se nedává první jméno, které on považuje za hlavní římské jméno. Z druhých dvou jmen je jedno podle něho společné jméno rodové, například Pompeiové, Manliové a Corneliové, tak jako by se u nás v Řecku řeklo Héraklovci nebo Pelopovci, a druhé je přízvisko, které se dává podle povahy nebo podle nějakého výkonu, podle tělesného vzhledu nebo vady, například Macrinus, Torquatus a Sulla, tak jako u Řeků jsou jména Mnémón, Grypos nebo Kalinikos. Nepravidelnost v užívání poskytuje v této otázce mnoho podnětů k úvahám.

2 V galské Ravenně jsem viděl mramorovou podobiznu Mariovy tváře, která zcela odpovídá povahovým vlastnostem, které se mu připisují, tvrdosti a přisnosti. Vždyť už od přírody byl bojovný a mužný, a protože se mu dostalo výchovy spíše pro válku než pro občanský život, počínal si při výkonu svých funkcí násilnický. Vypráví se o něm, že se mu nedostalo vzdělání v řeckých vědách a že neužíval při ničem důležitém řečtiny, protože považoval za směšné učit se naukám, jejichž učitelé byli otroky druhých lidí. Po svém druhém triumfu uspořádal při zasvěcování nějakého chrámu řecké hry, přišel dokonce do divadla, ale jen si sedl a hned zas odešel.

Jako říkával Platón filozofovi Xenokratovi, který se mu zdál povahou poněkud nevlídný: „Milý Xenokrate, obětuj Charitkám!“, právě tak kdyby byl někdo přemluvil Maria, aby obětoval řeckým Múzám a Charitkám, nebyl by k svým vojenským